

СТЫЛІСТЫЧНАЯ КАНВЕРГЕНЦЫЯ АНТЫТЭЗЫ І ІНШЫХ СІНТАКСІЧНЫХ ЭКСПРЭСІЎНЫХ СРОДКАЎ НА МАТЭРЫЯЛЕ БЕЛАРУСКАМОЎНАЙ І АНГЛАМОЎНАЙ ПУБЛІЦЫСТЫКІ

Тэксты публіцыстычных артыкулаў, як і мова іншых сродкаў масавай інфармацыі, насычаны стратэгіямі, якія садзейнічаюць мэце пераканаць чытача, уздейнічаць на яго мысленне і светапогляд, дапамагаюць выразіць ідэі і сэнсы, якія падаюцца імпліцытна, па-за агульным значэннем слоў, словазлучэнняў і сказаў. Згодна з М. Ріфатэрам, задача таго, хто даносіць інфармацыю пісьмова, - найскладанейшая, асабліва ў параўнанні з магчымасцямі, якія ёсць у вусным маўленні (жэсты, міміка, імгненная падстройка пад рэакцыю слухача) [5]. Аўтару пісьмовага тэксту трэба прафесійна карыстацца лінгвістычнымі і экстралінгвістычнымі сродкамі, каб не толькі данесці пэўную інфармацыю, але і паўплываць на чытача, пераканаць яго, заставіць успрымаць інфармацыю пэўным чынам [5]. Кожны аўтар імкнецца да таго, каб вынік дэкадавання напісанага максімальна адпавядаў мэтам, якія ён ставіць перад сабою ў працесе кадавання інфармацыі.

Адной з папулярных стратэгіяў з'яўляецца выкарыстанне стылістычнай канвергенцыі сінтаксічных экспрэсіўных сродкаў. Негледзячы на тое, што ёсць пласт даследаванняў гэтай з'явы ў айчынным і замежным мовазнаўстве (Г. А. Копніна [2], М. Ріфатэр [5]), на сённяшні дзень толькі некалькі слоўнікаў маюць слоўнікавы артыкул «канвергенцыя» у дачыненні да лінгвістыкі (Н. Г. Комлеў [1], Л. П. Крысін [3], В. С. Ахманова), і толькі адзін слоўнік дае тлумачэнне паняцця «стылістычная канвергенцыя» – «сродак узмацнення мастацкай выразнасці, які з'яўляецца канцэнтрацыяй некалькіх сродкаў, якія ўдзельнічаюць у выкананні адной стылістычнай функцыі» [6].

Стылістычная канвергенцыя можа засноўвацца на ўзаемадзеянні прыёмаў і сродкаў як аднаго ўзроўню, так і некалькіх, таксама даследчыкі выдзяляюць аднафокусную (калі адзін прыём з'яўляецца сэнсавым цэнтрам) і шматфокусную канвергенцыю (калі адсутнічае дамінантны стылістычны сродак) [4]. Стылістычная сінтаксічная канвергенцыя – з'ява мала даследаваная, адсутнічаюць працы, у якіх разглядаюцца яе магчымасці ў кантэксце публіцыстыкі. Мэта дадзенага артыкула – акрэсліць, для прыкладу стылістычнай сінтаксічнай канвергенцыі антытэзы і іншых сродкаў сустракаюцца ў беларускамоўнай і англамоўнай публіцыстыцы.

Адным з найбольш распаўсюджаных публіцыстычных спосабаў узмацнення антытэзы з'яўляецца выкарыстанне паўтораў: *Like the village at the foot of Kafka's Castle, the whole place, from the police force to the prostitution racket, is in the institution's thrall – it's also a «strategic location», someone confides in her, «and every strategic location has its bosses»* (The Telegraph, 26.05.2017). Тут гэтыя два прыёмы існуюць паасобку, але ў адным сказе і служаць для адлюстравання негатыўна акрэсленага погляду аўтара. Найбольшымі экспрэсіўнымі магчымасцямі валодаюць выпадкі, калі сама антытэза засноўваецца на паўторы аднаго слова ў двух структурных элементах: *Instead of debating whether or not Russia attempted to influence the 2016 elections – in ways that ranged from encouraging incorrect voting methods to promoting fake rallies to sharing false election stories—Americans should be debating how to counter this activity* (The Atlantic, 09.02.2018).

Каб перадаць высокую ступень эмацыйнасці і падкрэсліць супрацьпастаўленне, антытэза суправаджаецца воклічам: *Музыкант тут – не проста выканаўца, а творца!* (Алеся, 30.08.2017).

На нашу думку ў выпадку з канвергенцыяй устаўной канструкцыі і антытэзы, мы можам разглядаць толькі прыклады, калі антытэза ўваходзіць у склад устаўкі, у іншых выпадках не існуе магчымасці прааналізаваць узровень узаемадзяння гэтых двух сродкаў: *Дзве традыцыі ў беларускай культуры – народная і хрысціянская – спалучыліся дзіўным чынам дзякуючы асабліваму адчуванню святла* (ЛіМ, 06.01.2016 г.).

Прадуктыўным з'яўляецца спосаб, калі спалучаюцца антытэза і прыём сінтаксічнага паралелізму: *Але, маючы на ўвазе, што Алеся Жыгуноў – мастак слова, чытачу становіцца зразумелым, што сама яго Паэзія і ёсць душэўны храм: радасць і боль, здзяйсненне і мара* (ЛіМ, 27.01.2017); *Наста Кудасава верная сваёй моўнай стыліі, у якой пераплеценыя хрысціянства і язычніцтва, жарсць і прага духоўнай аскезы, эксперымент і глыбіннае адчуванне мовы, якое праймае чытача да эстэтычных дрыжыкаў* (ЛіМ, 6.01.2016).

Кантраст і канфлікт, выражаны з дапамогай антытэзы, ў спалучэнні з недасказанасцю, якую пакідае за сабою стылістычны прыём ўмаўчання, дазваляюць ствараюць атмасферу даверу да чытача, аўтар абрывае паведамленне на супрацьпастаўленні, дазваляючы таму, хто чытае зрабіць вывад ці пэўны выбар, правесці аналогію самастойна: *Сапраўды, для таго, хто ўмее бачыць і адчуваць прыроду, хто жыве напоўніцу, безліч адценняў мае кожны дзень, кожнае імгненне жыцця: дзёрзкая вясна гэта ці мудрая восень...* (ЛіМ, 6.01.2016). *І жонка не, каб зразумець ды падтрымаць яго... Яна якраз наадварот – узялася сварыцца, напракаць ды рабіць высновы* (Звязда, 04.02.2017) – у дадзеным прыкладзе ўмаўчанне разрывае антытэзу на дзве часткі, паглыбляючы канфлікт, узводзячы эмоцыі ў ступень, асобна трэба адзначыць, што другая структурная частка антытэзы «узялася сварыцца напракаць ды рабіць высновы» пабудавана з дапамогай такога сродку сінтаксічнай экспрэсіі як градацыя.

Напружанасць, нагнятанневыражэння таксама з дапамогай спалучэння антытэзы і градацыі: *She retrieves the parcel from the post office – a job that feels less like an errand than a hostage negotiation, thanks to the undisguised hostility of the counter clerk – then journey's by bus, train, taxicab and finally on foot to the Siberian fortress in which he's being detained* (The Telegraph, 26.05.2017).

Дзве антытэзы, якія характарызуюць розныя паняцці ў адным сказе, таксама фарміруюць стылістычную канвергенцыю: *Які ўпастаноўка для дарослых, спрадвечная барацьба дабраслазлом тут адбываецца незвонку, а ўнутры асобна гачала века* (ЛіМ, 6.01.2016).

Важным прыёмам, які дазваляе аўтару будаваць імпліцытны, уяўны дыялог з чытачом, з'яўляецца пыталны сказ, гэтым сродкам часта карыстаюцца і замежныя, і айчыныя журналісты: *Why, aren't you supposed to be light or dark?* (ABCnews, 25.05.17); *Як можна зневажаць настаўніка, выціраць аб яго ногі і пры гэтым давяраць яму выхоўваць сваё дзіця?* (Звязда, 04.02.2017). *Чаму ў Беларусі многія раз'язджаюць на шыкоўных лімузінах, маюць магчымасць на паўгода адпачываць на нятаных курортах, выводзіць у афшоры грошы, а іншыя павінны перабівацца з вады на хлеб?* (Звязда, 04.02.2017) – тут мы назіраем спалучэнне антытэзы і градацыі ў пыталным сказе, аўтар ставіць перад чытачом

эмацыянальна афарбаванае рытарычнае пытанне, акцэнтуючы ўвагу на складанай грамадскай з’яве.

Часта такія пытанні выносяцца ў заглавак артыкула, далей у тэксце антытэза можа разгортвацца, г.зн. падтрымлівацца з дапамогай іншых супрацьпастаўленняў і кантрастаў вакол з’явы, якая з’яўляецца тэмай артыкула: **Колькасць ці якасць?** (Звязда, 02.02.2017). Такія загатоўкі заўважных, выдзяляюцца на фоне эмацыянальных нейтральных.

Такім чынам, мы бачым, што стылістычная сінтаксічная канвергенцыя антытэзы і іншых сінтаксічных сродкаў – гэта прадуктыўны спосаб экспрэсівізацыі мовы публіцыстычных артыкулаў. З дапамогай канвергенцыі аўтары ствараюць патрэбную атмасферу, перадаюць эмоцыі і пачуцці, прыцягваюць увагу, дзякуючы такому сродку мова публіцыстычных артыкулаў жывая, яркая, пераканаўчая. У беларускамоўных і англамоўных публіцыстычных артыкулах найбольш часта сустракаюцца выпадкі стылістычнай сінтаксічнай канвергенцыі антытэзы з градацыяй, устаўнымі канструкцыямі, паўтарамі, сінтаксічным паралелізмам, пытальнымі сказамі, умаўчаннем і воклічам.

Літаратура

1. Комлев, Н. Г. Словари иностранных слов / Н. Г. Комлев. – М. : ЭКСМО, 2006. – 669 с.
2. Копнина, Г. А. Конвергенция стилистических фигур в современном русском литературном языке (на материале художественных и газетно-публицистических текстов) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Г. А. Копнина ; Красноярск. гос. ун-т. – Красноярск, 2001. – 41 с.
3. Крысин, Л. П. Толковый словарь иноязычных слов / Л. П. Крысин. – М. : ЭКСМО, 2008. – 944 с.
4. Нелькенбаум, В. М. Особенности стилистической конвергенции в художественном тексте / В. М. Нелькенбаум // Вестник Башкирского университета. – 2016. – Т. 21, № 1. – С. 136–139.
5. Риффатер, М. Критерии стилистического анализа / М. Риффатер // Новое в зарубежной лингвистике: Лингвостилистика. Вып. IX. – М. : Прогресс, 1988. – С. 69–76.
6. Хазагеров, Т. Г. Общая риторика: Курс лекций и слов. ритор. фигур : [Для вузов по направлению «Филология»] / Т. Г. Хазагеров, Л. С. Ширина. – Ростов н/Д : Изд-во Рост. ун-та, 1994. – 190 с.